

فرهنگ واژه‌ها و گویش‌های لری شهرستان‌های ممسنی و رستم

تحقیق و تألیف:

حسن حبیبی فمهلانی

www.ketab.ir

انتشارات بین المللی نوید شیراز

به نام خداوند جان و خرد

سرناسه	: حبیبی فهلیانی، حسن، ۱۳۲۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرهنگ واژه‌ها و گویش‌های لری شهرستان‌های ممسنی و رستم / تحقیق و تالیف حسن حبیبی فهلیانی؛ ویراستار رضا و مسعود حبیبی فهلیانی.
مشخصات نشر	: شیراز: نوید شیراز، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: [۲۴۸] ص.
شابک	: 978-622-270-039-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۴۵].
موضوع	: لری -- واژه‌نامه‌ها -- فارسی
موضوع	: Lori dialect -- Dictionaries -- Persian
رده بندی کنگره	: PIR۳۲۸۴
رده بندی دیویی	: ۴۹۹.۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۵۷۵۱۹۱

فرهنگ واژه‌ها و گویش‌های لری شهرستان‌های ممسنی و رستم

تحقیق و تالیف: حسن حبیبی فهلیانی

ویراستار: رضا و مسعود حبیبی فهلیانی ○ طرح جلد: مجید شریفی

صفحه آرا: نجمه اسکندری ○ لیتوگرافی و چاپ: دنیا ○ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۴۰۰ ○ حق چاپ محفوظ

ناشر: انتشارات بین المللی نوید شیراز

دفتر شیراز- تلفن ۶۲-۳۲۲۲۶۶۶۱-۳۲۲۲۹۶۷۶-۷۱

دفتر تهران- تلفن ۵۹۴۵-۸۸۹۰۵۹۴۵-۸۸۹۲۱۵۲۲-۲۱

پست الکترونیکی: navideshiraz.pub@gmail.com

وب سایت: www.navideshiraz.com

شابک: ۳-۳۹-۰۰۲۷-۶۲۲-۹۷۸ ISBN: 978-622-270-039-3

۶۰/۰۰۰ تومان

مقدمه

سرزمین پهناور ممسنی و رستم که در گذشته بیش از ۱۲ هزار کیلومتر مربع وسعت داشت هم اکنون به ۸۰۳۲ کیلومتر مربع تقلیل یافته است و در جنوب غربی ایران و شمال غربی فارس نزدیک به خلیج فارس واقع هستند. این دو شهرستان از دوران پیش از تاریخ و دوران تاریخی یکی از مناطق برجسته و مهم ایران باستان به شمار می‌رفته است. عمده تمدن‌های مهمی که در این دو اقلیم زایش نموده اند و اثرات آنها تا به امروز پابرجا مانده است می‌توان از تمدن‌های پیش از تاریخ و تمدن‌های تاریخی سومری، ایلامی، مادّی، هخامنشی، اشکانی، ساسانی و سلسله‌های اسلامی نام برد.

تپه‌های باستانی پیش از تاریخ این دو منطقه مربوط به هزاره سوم تا هزاره دهم پیش از میلاد، و همچنین نقش برجسته‌ها، گوردخمه‌ها، کتیبه‌ها، بقایای کاخ‌های هخامنشی، جاده‌های سنگفرشی، اماکن متعدد مذهبی و صدها آثار و ابنیه تاریخی دیگر دلایل غیر تردیدی از تمدن‌های باشکوه این دو اقلیم (ممسنی و رستم) در ازمنه گذشته می‌باشد.

تنوع آب و هوایی، چراگاه‌های گسترده، جنگل‌های وافر، آب‌های روان و چشمه سارهای جوشنده، زمین‌های کم شیب و قابل کشاورزی، شکار فراوان و غیره، همه سببی بوده اند تا تمدن‌های اولیه در این دو ناحیه شکل گیرند، قرن‌ها دوام یابند و همچنان که بقایای آنها تا کنون برای ما به جا مانده است، با توجه به اینکه کاوش‌های علمی محدودی از طریق هیئت‌های علمی خارجی و ایرانی در سطح دو منطقه انجام گرفته است، این هیئت‌ها تمدن را فعلاً در ممسنی و رستم از هشت هزار سال تا چهل هزار سال پیش از میلاد رقم زده اند. ممسنی و رستم در اعصار گذشته دو منطقه سوق الجیشی و استراتژیکی و همچنین یکی از دربندهای مهم فارس باستان به شمار می‌رفته است و تا زمانی که این دو سرزمین فتح نمی‌شدند دستیابی به فارس محال بود.

بیش از هفتاد کیلومتر از جاده شاهی سنگ فرش شده روزگار ایلامی، مادّی، هخامنشی، اشکانی و ساسانی از قلب ممسنی و رستم می‌گذشت و فارس و جنوب ایران را به بین النهرین

و دیگر نقاط دنیا مرتبط می‌ساخت.

مع الوصف با توجه به اینکه مورخان و جغرافیا نویسان متقدم دوره اسلامی و بعد منشأ قبایل ساکن در ممسنی و رستم را اگرادی می‌دانند که از شامات و سوریه از طرق راههای غرب ایران وارد این دو سرزمین شده و با توطن دراز مدتی بومی مناطق نامبرده شده‌اند، این موضوع به دور از واقعیت بوده و با این سوال چطور ممکن است دو سرزمین غنی که دارای زمین‌های وافر کشاورزی کم شیب، رودخانه‌ها و چشمه سارهای جوشنده، چراگاههای وسیع، جنگل‌های گسترده، کوههای سر به فلک کشیده، شکار فراوان، تنوع آب هوایی و غیرو قرن‌ها بدون سکنه بمانند تا اینکه ایل و قبایلی خارج از دامنه زاگرس به سوی او روی آورد و در آن بماند و زندگی کند و به آسانی و سرعت و سهولت این همه روستاها، آبادی‌ها و شهرک‌ها را به وجود آورند و زبان و آداب و رسوم و تفکرات فلسفی و بینش‌های دینی و فرهنگی عامه خاص خود را بنیان گذارند و در ثبات آن بکوشند آنچنان که تا به امروز پایدار و زنده باقی مانده است. بدون شک چنین پدیده‌ای غیر ممکن و دور از واقعیت است.^۱

با این وصف قبل از ورود آریایی‌ها به فلات ایران مردمان بومی در اقصی نقاط سرزمین پهناور ممسنی و رستم زندگی می‌کردند و همچنین در دوران‌های پیش از تاریخ و دوران‌های تاریخی یعنی دوره سومریان، ایلامیان، مادها، هخامنشی، اشکانی، ساسانی و سلسه‌های اسلامی، این دو مناطق (ممسنی و رستم) خالی از سکنه بومی خود که جد بر جد در آن ساکن و زندگی می‌کردند نبوده است.

علی‌الهذا در بیان مطلب فوق‌الذکر در خصوص آمدن قبایلی از شامات و سوریه به ممسنی و رستم دور از واقعیت بوده و کافی است یکی از جغرافی نویسان متقدم اسلامی اشتباهاً آمدن قبایل مذکور را در کتاب جغرافیای خود ذکر و آورده باشد و این موضوع را هم مولفان متاخر بدون پژوهش و کم کاست در کتب تألیفی خود آورده و ذکر نموده باشند.

تا آنجا که به تحقیق می‌انجامد باید تنگه پرین، یخه سنگر، دالان بوان در منطقه رستم و بکش و یا مناطق پل مورد، شکرو، قلعه ملا سوسن، گچ دروازه، باغ نار، برید، گندی کاری، سید عبدالله و دلی مورزیان (مرزبان) در سرزمین جاوید الله ممسنی محل کارزار آریو برزن سردار دلیر و شجاع ایران با لشکر اسکندر مقدونی بوده باشد مناطق نامبرده همه در ناحیه کوهستانی صعب‌العبور و دارای جنگل‌های گسترده و درهم تنیده و چشمه سارها و نه‌رهای روان می‌باشد

^۱ - ممسنی در گذرگاه تاریخ حسن حبیبی فهلپانی چاپ اول انتشارات نوید شیراز، سال ۱۳۷۱، صفحات ۱۲ و ۱۳

^۲ - آریاییها در سنوات ۱۴۰۰ الی ۱۵۰۰ پیش از میلاد وارد سرزمین ایران شدند